

УДК 159.9+370.711+378.02+343.1

Оксана Сергіївна ХРИСТИЮК,

*викладач кафедри юридичної психології
Національної академії внутрішніх справ (м. Київ);*

Наталія Володимирівна ФЕДОРОВСЬКА,

*старший науковий співробітник наукової лабораторії
з проблем превентивної діяльності та запобігання корупції
навчально-наукового інституту № 3
Національної академії внутрішніх справ (м. Київ)*

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ НАВЧАЛЬНО- ТРЕНУВАЛЬНОГО ПОЛІГОНУ «ЗЕЛЕНА КІМНАТА» У ПРОЦЕСІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ КУРСАНТІВ- ПСИХОЛОГІВ

Розкриті психолого-педагогічні аспекти підготовки майбутніх фахівців-психологів підрозділів Національної поліції до роботи з дітьми, що перебувають в контакт з законом використовуючи навчально-тренувальний полігон «Зелена кімната» інституту.

Прийнятий вектор орієнтації України на європейські стандарти правоохоронної діяльності, ратифікація основних міжнародних документів, що забезпечують охорону та захист прав і свобод людини та дитини, особливості наявної політичної, економічної, соціальної та криміногенної ситуації в державі вимагають використання дієвих форм та методів роботи з дітьми, що перебувають в складній життєвій ситуації та/або в контакт з законом. На жаль, непоодинокі випадки вчинення злочинів та правопорушень дітьми або проти дітей, що вимагають провадження необхідних слідчих дій за їх участю.

Зважаючи на серйозну проблему психотравматизації дитини та важких наслідків для психічного та психологічного здоров'я в її подальшому житті, міжнародними правовими нормами впроваджено поняття child-friendlyjustice (правосуддя, дружнє до дітей). Однією із вимог якого є розробка та впровадження в практику стандартів проведення слідчих дій за участю дитини у справах щодо сексуального насильства та експлуатації, торгівлі дітьми, дитячої проституції та дитячої порнографії, у сприятливій, комфортній обстановці та в спеціально пристосованих для таких цілей приміщеннях, які отримали назву «Зелена кімната». Організація роботи здійснюється на основі індивідуального підходу до кожної дитини з урахуванням її віку і ступеня розвитку.

Проблеми участі неповнолітніх в кримінальних процесих, психологічні особливості дітей – жертв насильства висвітлювались в наукових працях багатьох вчених: І. Басистої, В. Васильєва, Д. Васина, С. Єфимовича,

Н. Карпінської, Л. Келлі, І. Кона, В. Коновалової, Т. Матюшкової, О. Ліщинської-Мартинюк, Є. Лук'янова, Є. Лук'янчикова, В. Нора, М. Панова, С. Пришляк, Є. Стрельцова, С. Тетюєва, В. Шепітько, В. Христенка та ін. Особливості роботи слідчих, психологів із неповнолітніми в спеціально створених сприятливих умовах, використання психологічних знань в процесі провадження окремих слідчих дій, застосування методики «Зелена кімната» розглядалися А. Козловою, Н. Лях, Т. Мальованою, Я. Овсянніковою, О. Працюком, В. Пясковським, О. Цильмак, С. Яковенко.

Метою статті є визначення особливостей використання навчально-тренувального полігону «Зелена кімната» у процесі фахової підготовки курсантів-психологів.

Не зважаючи на те, що дана методика почала впроваджуватись в практику діяльності правоохоронних органів з 2013 року, існує чимало актуальних проблемних питань. Як зазначають Ю. Д. Винниченко та О. М. Дуфенюк, сьогодні в Україні тільки починає розвиватися практика проведення таких child-friendly допитів. Однак у практичній діяльності «зелені кімнати» не використовуються в повному обсязі, адже немає чіткої норми у КПК України, яка дозволяє проводити слідчу (розшукову) дію з урахуванням цілого комплексу тактичних особливостей. Далі вимагається під час допиту дитини присутність цілої низки осіб, а матеріали відеозапису не дають змоги виключити необхідність повторного допиту дитини в суді. Відсутня регламентація цього механізму і на рівні відомчої інструкції, тому слідчі, зазвичай, допит дитини продовжують проводити у службових кабінетах. Окрім цього, провести допит дитини у «зеленій кімнаті» неможливо у більшості регіонах у зв'язку з їх відсутністю [1, с. 123].

Наше дослідження проблеми використання «Зеленої кімнати» працівниками правоохоронних органів показало, що основною проблемою, крім зазначених вище, є відсутність детальної інформації про методику, чітко прописаних інструктивних матеріалів та дієвих алгоритмів, правових норм, а також недостатність професійно-психологічної підготовки персоналу.

З метою посилення практичної складової фахової підготовки курсантів-психологів НАВС використовується навчально-тренувальний полігон «Зелена кімната». На його базі проводяться факультативні заняття та окремі практичні заняття за тематикою навчальних дисциплін викладачами кафедр юридичної психології разом з психологом підрозділу та співробітниками наукової лабораторії з проблем превентивної діяльності та запобігання корупції.

Після проведених перших «пілотних» занять в «Зеленій кімнаті» був розроблений спеціальний цикл факультативних занять, що включає

в себе 10 занять, розрахований на 20 годин, які проводяться з групою з 8 осіб один раз на тиждень. Даний цикл містить в собі теоретичну (перший та другий блок) та практичну частини (третій та четвертий блок). Перший блок занять включає огляд нормативно-правової бази застосування методики «Зелена кімната» (вимоги ратифікованих міжнародних документів щодо судочинства, дружнього дитині; чинне законодавство України щодо захисту прав дітей, процесуальні норми та порядок здійснення кримінального провадження щодо неповнолітніх ст. 226, 484–496 КПК України, вимоги ст. 84 КПК до висновку спеціаліста). Другий блок занять включає розгляд психологічних особливостей віку неповнолітніх. Третій блок містить в собі розгляд та відпрацювання прийомів психологічної роботи з дитиною з використанням розроблених методичних рекомендацій щодо опитування дітей, що стали свідками та/або жертвами насильства, а також вчинили насильство; особливості психодіагностичних методик, в тому числі проєктивних, малюнкових. Четвертий блок містить в собі розгляд та відпрацювання прийомів та методів ефективного спілкування з неповнолітніми, особливості встановлення психологічного контакту та побудови довірчих відносин засобами рольової гри. Крім того, приділяється увага формуванню навичок психодіагностичного спостереження та спеціально розробленого інтерв'ю. Особлива увага курсантів звертається на встановлення взаємодії психолога-дитини-слідчого. Для закріплення пройденого матеріалу були розроблені сценарії рольової гри, де курсанти можуть на практиці показати свої знання та вміння.

Таким чином, проведення спеціально розробленого циклу факультативних занять з курсантами-психологами допоможе їм в набутті професійних знань та досвіду, а також створить підґрунтя до поширення використання методики «Зелена кімната» в практичних підрозділах Національної поліції.

Список бібліографічних посилань:

1. Винниченко Ю. Д., Дуфенюк О. М. Child-friendly допит у кримінальному провадженні: стандарти облаштування «зелених кімнат» // Кримінальне та кримінальне процесуальне законодавство у контексті реформи кримінальної юстиції : матеріали наук.-практ. семінару (м. Львів, 31 трав. 2019 р.) / МВС України, Львів. держ. ун-т внутр. справ. Львів, 2019. С. 119–123.

Отримано 04.02.2020

